

Iz velikih dni boja za naše življenje

VELIKA NEMŠKA OFENZIVA ALI IZ DEŽJA POD KAP

Veliki davek partizanov in nove izkušnje

Partizanska vojska je v tej ofenzivi, ki je trajala od 14. 10. 1943 do 22. 11. 1943 plačala izredno velik davek. 509 mrtvih, 2682 ujetih partizanov in 476 internirancev. Prav tako je ofenziva pomenila veliko preizkušnjo za vojsko, ki je po italijanski okupaciji bila še kako potrebna dobrega in sposobnega vojaškega kadra za obvarovanje ozemlja, pa je kljub temu uspela in ostala zvesta svojim načelom.

Nemci so ofenzivo imenovali Wolkenbrück ali »oblak se je utrgal«, po neuspešnem koncu pa na kratko Traufe ali »kap«, vse skupaj pa lahko povežemo v

rek »iz dežja pod kap«.

Prvi udarec nemške ofenzive je bil namenjen Gorjancem in Žužemberku, končal pa se je na Mokrcu. Pravzaprav je izredno veliko področje naše današnje občine bilo zajeto v to veliko in odločilno ofenzivo. Prav tu pa je vzrok, da bomo pričeli objavljati spomine neumornega zbiralca in pravega raziskovalca naše zgodovine NOB Ivana Jevca-Čufija.

V svojih spominih na svojstven način opisuje vse gorje in trpljenje tega trpkega barjanca in dolenca, ki je kljub vsemu hudemu še vedno znal hoditi pokonci.

MOJCA ČERNE

1. DEL

Umik pred ofenzivo novembra 1943

Dvanajstega oktobra 1943 je bilo na Bregu pri Ribnici ustanovljeno novo okrožje, ki je segalo od Kolpe do Ljubljane in so ga imenovali Kočevsko-ribniško-velikolaško okrožje.

Bil je lep, sončen dan, ko sem se popoldan s rajonskimi aktivisti umaknil proti Robu. Pred mrakom sem se z družino ustavil pod Štefinovim skednjem v Podhojnem hribu. V družini so bili Tone Marolt, Franc Samsa, Cirila Hočevar, Marija Koprivec, poročena Pirkovič, Marija Pirkovič, poročena Lovšin, Tatjana Jelenc, poročena Jenko in Nika Ložar (služkinja pri Puclju v Velikih Laščah, skojevka, ki je pribežala iz Celja in jo je v Velike Lašče poslala Lidija Šentjura). V skednju smo našli varno zatočišče in tu počakali jutro.

Naslednjega dne se je že zgodaj pooblačilo in ves dan smo se potikali po Robu. Imel sem srečo, saj sem našel pred vasjo Knej motorno kolo. Nekoliko sem ga popravil in se z njim odpeljal na Turjak, kjer sem se moral z Janezom Kožarjem, članom okrožnega komiteja KPS Kočevje – Ribnica – Velike Lašče pomeniti o najinem potovanju na sedež novega okrožja.

Napotil sem se najprej v Zapotek. Vaščani so bili vsi zaposleni, skrivali so hrano in obleko ter brez panike organizirano odhajali v skrivna prenočišča. Bližala se je nemška ofenziva.

V vasi je tako ostala le še maloštevilna straža Narodne zaščite ter nekaj mladincev in mladink.

Pot me je vodila naprej proti Purkerčam, kamor se je nabralo že precej pribežnikov. Postajali smo vedno bolj nerazgovorni in drug drugemu nadležni. Sneg, zbegano in strah zaradi sovražnikove ofenzive, vse skupaj nas je kot strašna mora tiščalo k tlom.

Ostati živ, to je bil v tistih dneh naš edini cilj.

Če že padem, sem pomislil, naj padem v borbi! Težka je talčeva smrt, ko čakaš nemočen na milostni strel.

Minil je turoben dan. Naslednjega dne, navsezgodaj zjutraj, nas je prebudil dežurni. Povedal nam je, kam je usmerjena ofenziva in da so Nemci s tanki že na Robu.

Vas je ostala prazna, vsakogar od nas je vodila svoja pot. Kmalu, pred vasjo Sterlet je zagledal tri nemške tanke, ki so prodirali proti vasi.

Vedel sem, da je vsaka minuta dragocena, zato sem jo mahnil čez Mačkovec na dogovorjeno mesto, v gozdarsko hišo pri Podgozdu pred Rutami. Tu sta bili na borbenih položajih Levstikova in Ljubljanska brigada. Do kraja utrujeni borci, neprespani in mokri so posedali v snegu ob gozdni poti in čakali na povelje, v

katero smer naj se prebijajo. Blizu gozdarske hiše sem srečal več poznanih političnih delavcev in kurirjev, ki so se med seboj posvetovali o poteku prebijanja. Bili so: Franc Popit-Jakel, Lidija Šentjura-Joza, Janez Stanovnik-Tine z ženo Marijo, Lado Kozak-Ladec z ženo Dano, Žan Kovačič – komandir TV-10, Stane Vesel, Radko Polič-Tone Gorjanc, Jože Kopitar-Gregor, Feliks Razdrih in neka mladinka.

Krenili smo na pot. Prišli smo do križišča pred gozdarsko hišo, tja kjer se stikajo poti v smeri Rute, Rob, Mački, oziroma Krvava peč in v sotesko Iške. Pogovarjali smo se, kako bi najlažje prišli izven obroča. Glavno besedo pri tej razpravi sta imela Jokel in Žan, saj sta oba prav dobro poznala teren. Žan je bil popoln domačin, saj se je celo rodil v žagi, ki je bila požgana med NOB. Jokel pa je leta 1941 pogosto prihajal v šolsko taborišče, ki je bilo ob sotočju Zale in Iške pri Vrbici.

Pred mrakom smo sklenili, da se bomo ponoči prebili iz soteske Iška na Notranjsko, bodisi preko Sv. Vida, bodisi preko vasi Zavrh. Vodil nas je Žan Kovačič, ki je delal po navodilih Jokla ali tovarišice Šentjuračeve.

Tik pred premikom nam je Jokel pojasnil smer in dal zadnja navodila za preboj. To je bilo nujno, saj se je naši že tako raznoliki skupini pridružilo še precej razkropljenih partizanov in političnih delavcev iz cerkniškega rajona.

V predhodnico smo bili določeni sami domačini, ker smo dobro poznali to okolico. Krenili smo v mraku in se kmalu začeli vzpenjati po zapuščeni in strmi vleki, katera je prešla v manjši hudournik. Kar hitro smo prišli na vrh smo brez počitka nadaljevali umik po robu soteske, v južno smer. Pretihotapili smo se do planjave, porasle z leščevjem. Šepetaje smo prenašali povelja od predhodnice na glavnino.

Pretekli smo leščevje in zavili v smrekov gozd. Gozd se je vedno bolj redčil in kmalu smo prišli v redek mlad gozdiček. Naredili smo še nekaj korakov in na razpotju naleteli na pritajeno nemško zasado. Očitno smo drug drugega presenetili. Tako Nemci kot mi, smo v noč spustili nekaj rafafov iz brzostrelk. Streljanje se je hitro poglobilo in nastala je mučna tišina. Predhodnica se je vrnila h glavnini, verjetno so se tudi Nemci umaknili. Tovariši iz naše intendenec so brez potrebe odvrgli nekaj loncev med smrečice in vsi smo se vrnili v Iško. Tam smo sklenili, da se bomo prebijali proti severu mimo požgane žage Zavrh in naprej na Notranjsko.

(Se nadaljuje)

IVAN JEVC-ČUFI

IZ DEJAVNOSTI GLASBENE ŠOLE

Problemov ne manjka

Glasba spremlja človeka vse življenje, za nekatere pa pomeni še več kot samo prijetno spremljevalko – je del njih samih. Igranje na katerikoli instrument pa ni samo prijetno, ampak tudi trdo delo in začeti je treba zelo zgodaj. Na naši glasbeni šoli je v letošnjem šolskem letu vpisanih skupno 692 učencev od tega 48 cicibanov. Seveda je želja veliko več, saj morajo vsako leto odkloniti vsaj 100 otrok, pa že tako ali tako jih vpišejo več kot pa bi jih smeli glede na samoupravni sporazum. Od mestne izobraževalne skupnosti dobi glasbena šola le za 590 učencev sredstev.

Problem pa ni samo število učencev, ampak zadnja leta tudi prostori še zdaleč ne odgovarjajo in ne zadostujejo potrebam. Glasbena šola trenutno gostuje v starem delu doma srednjih šol na Gerbičevih, kjer imajo na razpolago 16 učilnic, v popoldanskem času (ko je pouk glasbe tudi najintenzivnejši) pa imajo še po dve učilnici na bičevski oziroma trnovski osnovni šoli, po eno pa jim odstopijo v Tobačni tovarni in v krajevni skupnosti Rožna dolina. Ker se želijo učiti glasbo tudi otroci v krajih, ki so od mesta precej oddaljeni, ima glasbena šola dislocirane oddelke še na Dobrovi, v Horjulu in v Velikih Laščah.

Direktor naše glasbene šole Mile Škabar je povedal, da je tudi pedagog težko dobiti, še posebno za učenje v primernih krajevnih skupnostih, pa tudi za nekatere instrumente kot je na primer violina. Igranje na violino je namreč zelo zahtevno in tudi učencev še zdaleč ni dovolj.

Sicer pa je iz leta v leto največje zanimanje za igranje na klavir, ki pa ni – tako kot trdijo in mislijo nekateri oziroma mnogi – dokaz za dobro situiranost družine, ampak predvsem instrument, ki je najpopolnejši ter tudi osnova za igranje vseh ostalih. Letos obiskuje pouk klavirja 224 učen-

cev, veliko pa je tudi zanimanje za igranje na kitaro. Letos imajo 116 učencev.

Glede na sedanje možnosti za pouk glasbe smo v Ljubljani precej na slabšem kot na primer pred vojno. Tedaj je imela Ljubljana 80.000 prebivalcev, dve glasbeni šoli in 2.000 učencev, zdaj pa ima 280.000 prebivalcev, dve glasbeni šoli več, učencev pa 3.500. Pred vojno se je tako učilo glasbe 2,5 odstotka prebivalcev, zdaj pa le še 1,25 odstotka. Že kar pravilo je bilo v preteklosti, da je glasbena šola obiskovalo 10 odstotkov vse osnovnošolske mladine, vendar ima zdaj to možnost le še 5 odstotkov osnovnošolcev.

Prav zato je bil Mile Škabar tako proti povišanju šolnine, ki naj bi se povečala za 400 dinarjev na mesec oziroma skoraj za 100 odstotkov. S tako visoko šolnino in obenem vedno višjimi življenjskimi stroški bi glasbene šole lahko izgubile tudi do 50 odstotkov učencev. To pa je zadnje, kar si želimo. Glasba ni samo lepa, ampak je obenem tudi pomemben vzgojni moment. Dejstvo je namreč, da med učenci glasbenih šol ni mladinskih prestopnikov, da so praviloma dobri učenci v šoli in tudi bolj odprti do družbe ter odgovorni do dela kasneje na delovnem mestu. Vseh teh prednosti se starši tudi zavedajo, saj marsikateri roditelj ne težijo za tem, da bi njihov otrok postal virtuoz ali slaven glasbenik, ampak je pomembno predvsem to, kar glasba vgrajuje v njihov značaj.

Sedanja prostorska stiska bo odpravljena z dograditvijo nove glasbene šole, ki je v programu tretjega ljubljanskega samoprispevka. Zaradi objektivnih, pa tudi neobjektivnih vzrokov se je začetek zidave zavlekel, vendar bo nova zgradba do šolskega leta 1985/86 prav gotovo narejena. V njej bo 22 učilnic in dvorana za nastope z 80 sedeži.

M. K.

BILI SO MED NAMI

Filip Tekavec-Gašper



V zadnjih dneh starega leta smo se poslovili od staroste dolenjskih partizanov in znane komandanta Filipa Tekavca-Gašperja.

Rojen je bil v številni delavski družini v Ribnici, kjer je že kmalu občutil socialne krivice. Leta 1930 je stopil v podoficirsko šolo bivše jugoslovanske vojske, kjer je sodeloval z naprednimi pripadniki vojske zaradi česar je bil tudi obsojen na zaporno kazen. Po vrnitvi v Ribnico, kjer se je zaposlil v lesni stroki je nadaljeval s političnim delom in bil v KP sprejet leta 1939. Prav po nalogu partije je med prvimi odšel leta 1941 v partizane in bil postavljen za komandirja čete. Med narodnoosvobodilno borbo je bil vsehkozi v operativnih enotah. Bil je komandant šolskega logorja, komandant manevrskega bataljona, komandant I. bataljona Tomšičeve brigade, komisar minerskih enot in operativni oficir v Cankarjevi brigadi. Nato je bil komandant Notranjskega odre, operativni oficir 7. korpusa in komandant dopolnilne brigade pri glavnem štabu Slovenije. V teku bojev je bil osemkrat težje in lažje ranjen. Po osvoboditvi je bil pribočnik 31. divizije, načelnik vojnega okrožja Novo mesto in navsezadnje komandant vojaške enote na Rakeku. Zaradi slabega zdravstvenega stanja se je upokojil v činu podpolkovnika JLA. Za zasluge v NOB je prejel visoka državna odlikovanja.

Po upokojitvi pa Gašper ni miroval. V Cerknici je bil nosilec vseh družbenih dejavnosti in to v času, ko je šlo za obnovo in industrializacijo tamkajšnjih zaostalih območij. Tudi po preselitvi v Ljubljano je po svojih močeh politično deloval v organih krajevnih skupnosti in političnih organizacijah v Rožni dolini. Posebno aktiven je bil v Zvezi borcev.

Prestal je nešteto bitk in vselej je odhajal v nove boje kot optimist, saj je vedel, da naš boj mora uspeti.

Pogrešali bomo njegovo vedrino in se ga spominjali kot dobrega borca in iskrenega tovariša.

Milorad Petrovič



Še vedno, nekaj dni po smrti našega Milorada, ne moremo dojeti, da nam je smrt za vedno iztrgala skrbnega in ljubečega očeta, moža, sina in brata, vzornega delavca, tovariša, prijatelja in komunist.

Težko je razumeti, da ga ne bo več med nas, da ne bo vodil svoje osnovne organizacije zveze komunistov, da se ne bo več boril za Žičnico, za končno ureditev razmer v tej tovarni, ki ji je pripadal z vsem sroem. Ni delavca, ni komunist, ki ga je poznal, da ne bi cenil njegovega dela, tovarštva, prijateljstva, strpnosti in razumevanja, ki je zraslo iz kratkega, a težkega in polnega življenja.

Rodil se je 12. 7. 1951 v Šabcu v Srbiji in prešel vse težave delavskega sina.

Njegovo kratko, prekratko življenje, njegovo delo v tovarni, delo Milorada – kovinarja, vzornega delavca, je tesno povezano z delom Milorada – komunist. Redki so komunisti, ki lahko tako mirno stojijo pred svojim delavskim razredom, pred svojo partijo, ki so kljub težkemu življenju zmogli moči za tako aktivno politično delo v tovarni, v občini Ljubljana Vič-Rudnik in mestu Ljubljani. Kljub mladosti je Milorad opravljal številne pomembne dolžnosti v organih samoupravljanja, sindikatu in mladini. Posebej je izstopalo njegovo delo v zvezi komunistov katere član je bil od leta 1970, kjer je bil vrsto let član občinskega in mestnega komiteja, član kadrovske komisije in dolgoletni sekretar aktiva komunistov delavcev neposrednih proizvajalcev.

S svojo delavsko pripadnostjo, razrednostjo, poštenostjo, načelnostjo in odločnostjo je dolga leta usmerjal delo aktiva komunistov, delavcev, neposrednih proizvajalcev in kadrovske komisije pri občinskem komiteju.

Pogrešali ga bomo – njegovo delavnost, vedrino in njegovo skrb za svoja sinova in ženo.

Zahvala

Ob nepričakovani in nenadomestljivi izgubi našega draga in nepozabnega moža, očeta, sina in brata MILORADA PETROVIČA, se iskreno zahvaljujemo delavcem in delovnemu kolektivu Slovenijales-Zičnica, delovnemu kolektivu Klinični center – TOZD Infekcijska klinika, občinskemu komiteju ZKS Ljubljana Vič-Rudnik, Mestnemu komiteju ZKS Ljubljana, vsem prijateljem in znancem, ki ste ga pospremili na njegovo zadnjo pot in ste v teh težkih trenutkih sočustvovali z nami.

DRUŽINA PETROVIČ